

ההירושלמי

כשעמדנו על פסגת ההר המשקיף אל המדבר הענק הנצלה מתחת לשמש הסעודית העזה, תהינו אם אנחנו נמצאים במקום הנכון. עסקנו בבדיקת הרעיון שהר סיני לא נמצא

בחצי האי סיני, כפי שכולם נוטים לחשוב, אלא דווקא בצפון מערב סעודיה. התיאוריה הזו עלתה בפי כמה וכמה מלומדים, בהם נוצרים, אך גם לטענת חוקר תנ"ך שהוא ב"מקרה" מותיקי האברכים בפוניבו'. תמיד ידענו שערב הסעודית היא מקום סגור, אסור למבקרים ונתון לשלטון מוסלמי אדוק, שבו אסורה שתיית אלכוהול, נשים אינן יכולות לצאת בקהל ויהודים לא יכולים לבקר. ערב הסעודית היא ערש הולדת דת האסלאם וזו שמטפלת בשני האתרים המקודשים ביותר לאסלאם: מכה, שעל כל מוסלמי מוטלת חובה קדושה לבקר בה לפחות פעם אחת בחייו, ומדינה. לפני כמה שנים בדרכנו לביקור בדיקטטורה המבודדת אריתריאה, עצרה טיסת ה'לופטהנזה' שלנו בבירה הסעודית ריאד כדי להוריד נוסעים. נדהמנו לגלות שלפני חציית המרחב האווירי של סעודיה כל המשקאות המשכרים על המטוס ננעלו בארונות והדיליות מיהרו לכסות את פניהן. והנה אנחנו ביום קיצי לוהט של שנת תשפ"ב, מנסים לבדוק את המסלול שעברו בני ישראל בדרכם לארץ המובטחת. למרות שהשכינה כבר אינה שוכנת בגלוי על הר סיני, כפי שעשתה בעת שהבריאה כולה נעמדה דום מפני הדר גאונה, וזיהוי המקום או ביקור בו אינם כרוכים במצווה או בברכה כלשהי, עדיין יש משהו מפתה מאוד בביקור במקום שבו עמדו אבותינו בעת שקיבלו את התורה, לאחר יציאתם ממצרים לפני 3,335 שנה. הר צנוע ועניו שהיה תלוי היכנשהו בין שמיים לארץ. על אף שאין אזכורים רבים נוספים של הר סיני בתורה, הוא לא לגמרי נשכח מלב. באחד הסיפורים הדרמטיים ביותר בתנ"ך איימה איזבל, אשתו המרשעת של המלך אחאב, להרוג את אליהו הנביא, שממחר לברוח לבאר שבע ומשם ממשיך למדבר שבו הוא מתפלל ל' ומבקש ממנו ליטול את חייו. במקום זאת הקב"ה שולח אותו

על הסלע הר יוצאו מים. כאן בלב המדבר הסעודי, המסורת הסעודית סבורה שמצוי הסלע שהיכה משה רבינו

אחרי שנים שבהן כל החוקרים היו משוכנעים שההר הקדוש שעליו קיבל עם ישראל את התורה שוכן בחצי האי סיני, מגיעים חוקרים שמעבירים אותו אל האזור המדברי של ערב הסעודית | ארי וארי החליטו לצאת אל השטח ונכנסו להרפתקה מסעירה | ראשיתה במעבר הגבול שבו החרימו להם את התפילין, המשכה בדהירה בגיפ בדואי ובהענקת בקשיש לנוודים תועים, וסופה באפשרות שייתכן שהם ראו את ראש ההר העשן | מסע במדבר ארי גרינשפן וארי זיבוטופסקי

למסע ארוך בן ארבעים יום וארבעים לילה אל הר חורב, הוא הר סיני. הוא נכנס למערה, ושם, כמו במראה משה רבנו בנקבת הצור, הקב"ה מגלה לו היכן יוכל למוצאו בקול דממה דקה (מלכים א פרק יט). כשנודע לנו שלפחות אחד מתוך שלושה עשר ויותר המיקומים האפשריים של הר סיני נמצא בערב הסעודית, ושההתפתחויות הפוליטיות לאחרונה צמצמו את שאלת הבטיחות, החלטנו לבדוק את התיאוריה הזו.

הבנו שלא נהיה היהודים היחידים שעוברים ייקחו אותם להר סיני. בשרשרת סיפורים שסיפר רבה בר-ר' חנה במסכת בבא בתרא (דף עד ע"א), הוא מתאר שרוכל ערבי לקח אותו להר סיני. הוא סיפר שראה אותו מוקף בעקרבים ושמע בת קול מקוננת על שבועתו של הקב"ה להגלות את עם ישראל. קיוונו שמורה הדרך הערבי שלנו לא ייקח אותנו למקום שורץ עקרבים, ולא צפינו לשמוע שם בת קול משמיים. אבל מי יודע?

אמונה בעיניים
איך קרה שלא יודעים היכן הוא ההר הקדוש? מתוך הפסוקים לא ידוע הרבה על מסלול יציאת בני ישראל ממצרים. מה שאנחנו כן יודעים הוא שכאשר משה רבנו ברח ממצרים בפעם הראשונה, הוא הלך למדיין. במדיין הוא הסיר את הכיסוי מעל הבאר למען בנות יתרו, כהן מדיין. משה עבד אצל יתרו כרועה צאן והגדי הקטן שברח מהעדר הוביל אותו עד לסנה הבווער שעל הר סיני, המכונה גם הר חורב. זמן קצר לאחר מכן בדרכו חזרה ממדיין למצרים, יצא לקראתו אהרן אחיו ופגשו בהר חורב. אחרי עשר המכות הוליד משה את בני ישראל דרך המדבר לכיוון ארץ כנען, ארץ ישראל. אך מה היה בדיוק מסלול נסיעתם במדבר והיכן משתלב הר סיני במסלול הזה? רק לפני שתי פרשות קראנו שמייד אחרי יציאת מצרים הקב"ה בחר לשנות את דרך נסיעת בני ישראל והוא לוקח אותם דרך המדבר, מחשש שמא בני ישראל יתחרטו בראותם מלחמה ויבקשו לשוב מצרימה. לכן נבחרה דרך ארוכה ומסובכת. הדרך הזו גם מתעתעת בפרעה שחושב שהם תועים בדרכם, ולכן שלח את צבאו ואת פרשיו להחזירם למצרים כעבדים. כשגבם דחוק אל הקיר, המצרים

את הוויזות בדרכונים ועמדנו לצאת. או אז חייל במדים ניגש לארי ז' לבדוק אותו גופנית. הוא הסביר למדריך הטיולים המקומי ששכרנו שם שיעזור לנו, מדריך דובר אנגלית, שהוא רצה לבדוק אם ארי ז' לובש ציצית, שהוא אכן לבש. כשהענקנו למדריך הטיולים מבט מצמית, הוא מיהר לסלק משם את החייל.

בסוף בילינו במעבר הגבול הירדני יותר זמן ממה שארץ לנו לחצות את המדינה. אחרי שעה וחצי עם שומרי הגבול שם הבנו סוף סוף על מה הייתה המהומה: הם שאלו אם אנחנו יודעים משהו על קבוצה של מאה וחמישים יהודים דתיים המתנינים להיכנס לירדן. החמצנו את כל האקשן, אך התברר שפני הקבוצה שאחרינו היו מועדות להר, סמוך לפטרה, מקום קבורת אהרן הכהן. כשהשוטרים הירדניים ראו את כמות האוכל הכשר והתפילין שהם החזיקו אצלם, הם התחילו להחרים דברים. נוצר בלגן והכניסה לירדן נאסרה על כל חברי הקבוצה.

(היינו די המומים מהנהל הירדני, שכמובן מייצג החלטה בדרג הרבה יותר גבוה בממשל. שלחנו מכתב לשגריר האמריקאי תומס נידס ולשגרירה המיוחדת בארה"ב בלינה נגד אנטישמיות גב' דבורה ליפשוט, אך כל תגובה עדיין לא הגיעה מהם. מן הראוי לציין שגם ח"כ משה אביטובל שלח מכתב לראש הממשלה דאז יאיר לפיד למען הקבוצה שהייתה מאחורינו, וגם ממנו לא התקבלה כל תגובה.)

יצאנו לפגוש את הנהג הסעודי שאיתו היינו בקשר או כך לפחות חשבנו. התברר שנאסר עליו להיכנס לירדן כי הוא קיבל

רק שניים ולא שלושה חיסוני קורונה. הוא שלח נהג אחר, אלא שהנהג המחליף לא דובר אנגלית (אגב, שומרי הגבול הירדניים היו כל כך שקועים בהחרמת החפצים, שהם שכחו לבקש מאיתנו הוכחת חיסון).

מייד עם כניסתנו לירדן עברנו תרגיל עוקץ נוסף. רשמית נאסר על הרכב הסעודי להיכנס לאזור הגבול, אפילו שלמעשה הוא הגיע עד הגבול ממש. נאלצנו לקחת מוגית עד מחוץ לאזור הגבול, ורק אז הותר לנו לעבור לרכב הסעודי שלנו, שנסע את כל הדרך מאחורי המוגית הירדנית.

חציית הגבול מירדן לסעודיה הייתה ברוך ד' הרבה פחות סוערת. ושם, על צלע ההר, המתינה לנו קבלת פנים מתאימה למדינה דתית: שלט ענק המכריז על גדלות ד'.

ניו-יורק בלב מדבר

לביקור במדינה דתית יש בהחלט יתרונות. תוך כדי חציית המדבר בג'יפ לא פחדנו לומר למדריך שלנו שאנחנו צריכים להתפלל מנחה. גם הוא רצה 'להתפלל' לפני השקיעה. וכך עצרנו שלושתנו בצפון-מערב מדבר סעודיה. יצאנו מהג'יפ כשפנינו לכיוון צפון-מערב, לעבר ירושלים, בעוד הוא פונה לכיוון דרום-מזרח, לכיוון העיר מכה. בדרך יש לנו הזדמנות לקצת רקע היסטורי:

המדינה הסעודית הראשונה הוקמה על ידי מוחמד בן סאיד אל מקרין בשנת 1,700, ומשהו, והיא נכבשה בידי העות'מאנים ואז בידי המצרים. סעודיה המודרנית עדיין נמצאת בשליטת משפחת אל-סאיד, משפחת המלוכה, המונה

נורמליזציה, עדיין אי אפשר להיכנס לסעודיה בדרך ישראלית על אף כל הדיבורים המהוטים על עוד כמה יוזמות שלום

כ-15,000 נפש. משפחת המלוכה וידידיה הם האריסטוקרטיה העשירה, ולמעשה לא חסר כסף בממלכה עתירת הנפט. כל אזור במדינה מקבל בית וסכום כסף עם נישואיו, נוסף למשכורת חודשית. שירותי הבריאות הם חינם, אין מס הכנסה ומחירי הדלק הוא חמישים סנט לליטר, אלא שרק לשישים אחוז מהאוכלוסייה יש אזרחות.

המיליארדרים העשירים מנופפים בכספם, בארמונות מפוארים מעבר לכל תיאור ובמטוסי יוקרה פרטיים. אך מתברר שהבעיה הנושנה שעמיה מתמודדים המלכים המחזיקים בממלכתם ובכספם, משפיעה גם על המונרכיה בת זמננו. תמיד יש פחד מפני מרד והפלת כס המלוכה. הענישה קשה מאוד וכתוצאה מכך כמעט אין פשיעה.

מאז שנת תשע"ז (2017) הטיל יורש העצר מוחמד בן-סלמן אל-זאיד, הידוע בכינוי MBS, עונש על כמאה מהעשירים הגדולים ביותר בסעודיה, והחרים יותר ממאה מיליארד דולר במבצע 'טיהור השחיתות' ב'הסכמי פטרה'. אף אחד לא מעז למתוח ביקורת על המדינה או על משפחת המלוכה, שמא ימצא את עצמו בכלא. כשחלפנו על פני בית מעצר קטן אמר לנו המדריך שלנו: "בתי הכלא כאן מדהימים. כמעט כמו בית מלון".

בסעודיה מבינים שללא שינויים נרחבים, אם הנפט ייאלז או יוחלף במקור אנרגיה אחר, היא תשקע בחולותיה. מכאן השקעות העתק לאחרונה בפיתוח, בעסקים ובמדע כדי להפוך את סעודיה למרכז סחר עולמי בסגנון איחוד האמירויות.

הצלחנו לראות שלב מוקדם מאוד של

ארי זיבטוביסקי עומד לפני הסלע המיוחס

כאן חששנו. לפי המסורת זהו מקום חטא הנגל

התוכנית הזו. לבן-זאיד יש חזון על הקמת עיר ענק חדשה, בשם ניאום, שבעיני רוחו הוא רואה אותה גדולה פי שלושים ושלושה מהעיר ניו-יורק. נכון לעתה ניאום היא עיר על הנייר בלבד והיא נמצאת בדיוק באזור המשוער של הר סיני, במחוז טאבוק. היא תהיה מגה-עיר, לגמרי הייטקיסטית עם משאבי אנרגיה עצמאיים משלה ועם מרחב סחר חופשי.

היא אמורה לשכון בהרים ולהתפרש עד ים סוף, רק ארבעים וחמש דקות דרומה מעקבה וממילא גם מאילת. כבישי ענק מבתרים את המדבר ולמרות שראינו שם מעט מאוד אנשים (המדריך שלנו השיג לנו אישור להיכנס לאתר הבנייה של ניאום), הבחנו בשיירת ג'יפים מלאים במומחי עיצוב בין לאומיים המסייעים בתכנון העיר. בילינו את הלילה במתחם צלילה שנסגר לתיירים בגלל ניאום אך בשעה שש בבוקר, בדרך החוצה, פגשנו צוללן גרמני שבילה עשרים שנה בעבודות ארכאולוגיה תת-ימיות במצרים וכעת בודק את אזור החוף לקראת בניית העיר ניאום. נראה כי כעשרים אלף איש באזור דל אוכלוסייה זה יצטרכו להיעקר מבתיהם. בשלטון מלוכני העניין הזה הוא בכלל לא שיקול. נראה כי השנים הקרובות תהיינה שנים מעניינות מאוד בסעודיה, כאשר הפרויקט היקר והשנוי במחלוקת יתחיל לקבל צורה.

פרות קדושות

המשכנו בניסעה לאחד האתרים, אשר לדעת המומחים משמש ראייה למיקום הר סיני. הוא נקרא 'פטרוגליפת הפרה הקדושה'. ככל שהלכנו והתקרבו אליה הבחנו באזור מגודר עם שלט המכריז עליו כעל אתר ארכאולוגי בפיקוח רשות התיירות והעתיקות הסעודי. נכנסנו פנימה לאתר ומצאנו גל של סלעים ענקיות, שעל רבות מהן היו חקוקים ציורים של שוורים ובני אדם משתחוים לשוורים.

תומכי התיאוריה הזו טוענים שזה המקום שבו עבדו בני ישראל את עגל הזהב וכי אלה הם ציורים שהם השאירו

אחריהם. בעוד המאמינים רואים בכך הוכחה לאמיתות התורה, הספקנים טוענים שציורים אלה קדומים בהרבה משנת יציאת מצרים ואין להם שום קשר לעגל הזהב. איננו מוסמכים להציג כאן דעה מלומדת משלנו לגבי תיארוך הפטרוגליפות, אנחנו יכולים רק להעיד על ההתרגשות בעצם המפגש עם ציורים כאלה בלב מדבר.

ביקרנו בעוד כמה אתרים שעל פי המסורת הסעודית קשורים לסיפור יציאת מצרים. עמק 'טאייב איזם' וחומות האבן הגבוהות משני צידי מתנשא מעל חופיה הלבנים של עקבה; מעיין פסטורלי של מים זכים זורם במעבר המרהיב הזה ונשפך אל הים הגדול; וצמחי פפירוס גדלים לכל אורכו. החוקרים הטוענים כי הר סיני נמצא באזור זה מאמינים כי המעבר ביים סוף התרחש במפרץ עקבה הסמוך, ולא במפרץ סואץ. שניהם אומנם חלק מים סוף, ולמעשה בפסוקים המתארים את צי האוניות של שלמה המלך (מלכים א' ט', כ"ו) ברור שהכוונה במילים 'ים סוף' היא למפרץ עקבה או אילת. הצוללן שפגשנו באתר הבנייה בניאום, אמר שלא ידוע לו בכלל על ממצאים תת ימיים שיכולים להעיד על צבא פרעה שרדף אחר היהודים לתוך הזרוע הימנית של ים סוף.

בין אם היה זה אכן המסלול האמיתי שעברו בני ישראל בדרך להר סיני ובין אם לאו, היה לנו טיול מדהים באזור מוצל וקריר בשעת בוקר מוקדמת, לפני שהשמש טיפסה לרום השמיים.

הן לפי המסורת הסעודית והן לפי מחקרים היסטוריים שטחים אלה הגובלים בחוף המזרחי של מפרץ עקבה, הם שטחה

חוקא במדינה שאיתה כבר יש לנו הסכם שלום ירדן חוינו את אחד המסעות הכי פחות נעימים שלנו

של מדיין הקדומה, שם בילה משה רבנו עשר שנים לאחר בריחתו ממצרים. כלומר המקום קרוב להר סיני ולחורב, האזור שבו נתקל משה בסנה הבועה. יש השערות שכשהנהיג משה רבנו את בני ישראל דרך ים סוף לעבר הר סיני, הם הגיעו לארץ מדיין באזור 'טאיב על איזם', המכונה גם 'עמק שלמה' והבארות הסמוכים מכונים 'בארות משה'.

בהמשך לקח אותנו המדריך לאזור שיש בו סלעים זקופים רבים, כמעט כמו עמודים, שאמורים להיות קברי הערב רב, המוני האנשים החטאים שיצאו ממצרים עם בני ישראל, שהחטיאו אותם בחטא העגל.

ההר עשן כולו

על פי המסורת הסעודית הסלע שבו היכה משה רבנו כדי להוציא ממנו מים להשקות את העם אחרי שעברו את ים סוף, גם הוא נמצא בסמוך (ומכאן התוקף לתיאוריה המועדפת על הסעודים, שהים אכן נחלק בזרועו הימנית, בעקבה). זהו הר תלול מאוד, סלע ענק בגובה כמה מטרים בראשו, והוא חצוי באמצעו לכל אורכו. טיפסנו עד לראש הגבעה, וידידנו האוורד שוורץ, שהצטרף אלינו, ציין נקודה מדהימה: ההר מוקף בשטחים מישוריים ענקיים, המסוגלים להכיל את כל יוצאי מצרים. אך

בודדים במדברות ערב.
ארי וארי עם מורה הדרך

כיצד היו כולם יכולים להגיע אל המים אם כולו היה מרוכז בנקודה אחת? סביב להר הסלע הסדוק ישנן רצועות קרקע גדולות שבהן מחילות עמוקות החוצות את המישור ומקיפות אותו מסביב. הוא העלה רעיון שהמים שיצאו מהסלע זרמו במחילות אלה, וכך נוצרו נחלים שאפשרו לאנשים את הגישה אל המים. האמת היא שזה התיאור של חז"ל ב'שירת הבאר' בפרשת חוקת, שנשיאי השבטים סימנו במטה שלהם את הערוץ אל מקום חנייתו של כל שבט ודרכו זרמו המים, כמו שכתוב בפסוק: "כרוה נדיבי העם במחוקק במשענתם".

בין אם היה זה המקום האמיתי ובין אם לא, חווינו רגע מיוחד בדמינו איך הכל התנהל שם. (אחרים מציבים את הסלע סמוך לפטרה שבירדן, גם בדרך להר סיני באזור זה. סלע ענק שעד היום זורמים מים מבין נקיקיו. יהודים העושים את דרכם לקבר אהרן הכהן משתמשים במים הנאספים מתחת לסלע לטבילה.)

המשימה שלנו היא לראות את הר סיני בעצמו. האם אכן נזכה לחזות בו? הנהג שלנו ידע בערך את הכיוון, אך התקשה מאוד למצוא את המקום. בכל זאת אין כבישים ושלטים בעומק המדבר. נסענו בג'יפ והקפנו הר אחר הר. מצאנו רועה גמלים בדואי שהסכים לדבר איתנו רק תמורת תשלום. כמה שטרות החליפו ידיים ויצאנו לדרך. שוב אבדנו. לבסוף ראינו אותו מרחוק. כפי

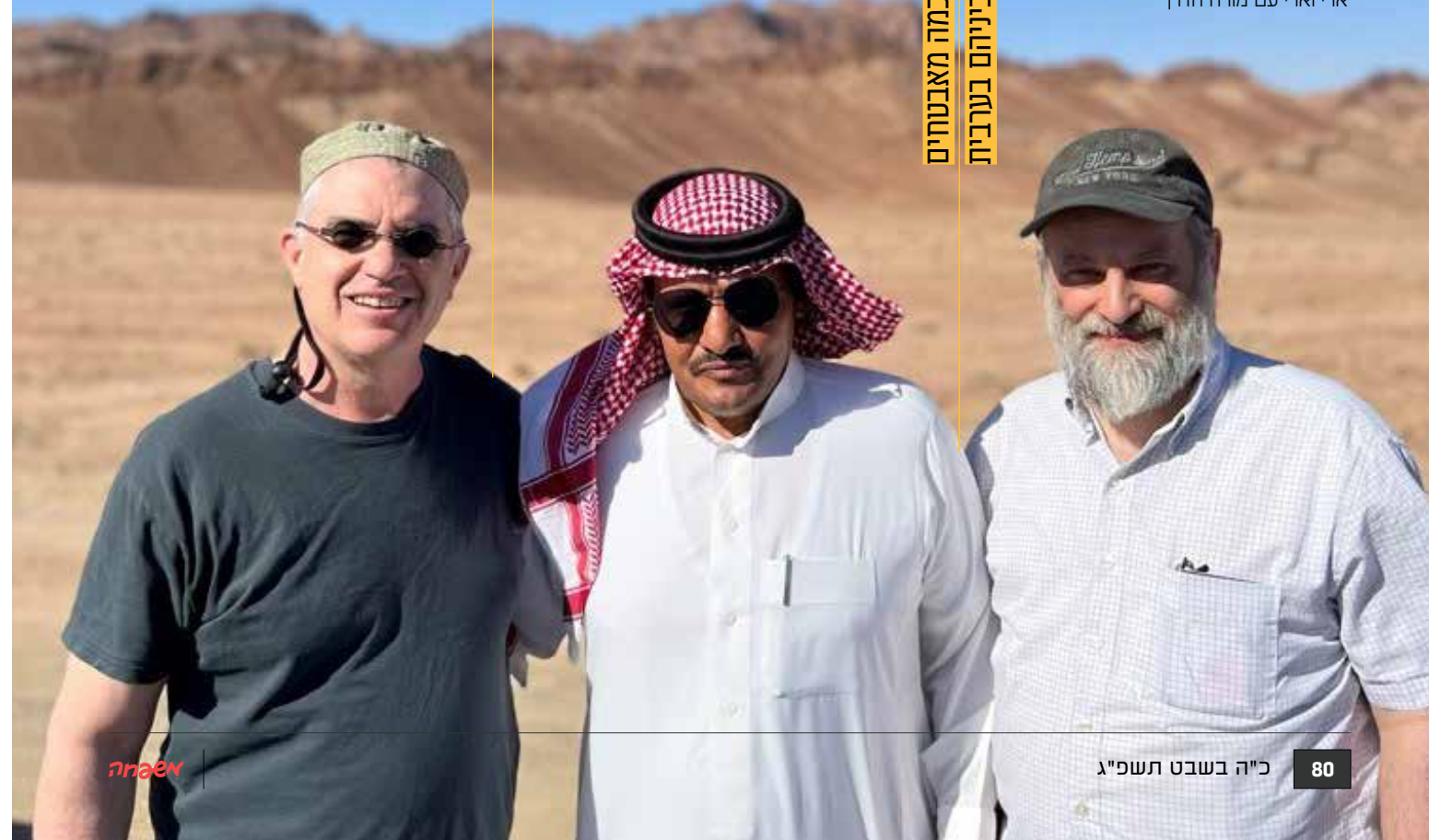
כשהשטורים הירדניים ראו את כמות האוכל הנכשר והחפילין שהם החזיקו אצלם, הם התחילו להחרים דברים. נוצר בלגן

הנטען יש לו פסגה מושחרת, כאילו נשרף באש יוקדת. על פי תומכי התיאוריה זוהי תוצאה של ההר שהיה מוקף בעשן, אש, קולות וברקים, בעת מתן תורה.

בעוד שהמסורת הסעודית אולי הרחיקה לכת מעט עם האתרים התנ"כיים שלה, המדריך שלנו הראה לנו באר עמוקה וסיפר לנו שזהו המקום שבו פגש משה רבנו את בנות יתרו. אין ספק שיתרו במדיין לא היה רחוק מאוד מהר סיני.

צריך לומר שרוב המומחים לא מאמינים שהר סיני היה בערב הסעודית. יש לכך כמה הוכחות: א. משום שמדובר בדרך של שלושה חודשים כדי להגיע אליו. ב. כשבני ישראל יצאו ממצרים הם התחילו להתקדם במעלה חוף הים התיכון לכיוון ארץ ישראל, ואחר נראה שעשו פרסה ובכך גרמו למצרים לחשוב שתענו בדרך. אזור ג'אבל אל-לואז עדיין מכונה 'מדיין' בערבית בפי המקומיים. ברמה המעשית לא משנה לדעת איזו תיאוריה היא הנכונה בנוגע להר סיני. החיפוש עצמו מרתק ממש. מה שהיה משמעותי בעבורנו הוא העובדה שלפני 3,335 שנה משה רבנו עלה על הר סיני, כל עם ישראל חנה סביב ההר והוא הוריד לנו את המתנה היקרה מכל. אם היה זה על ההר הזה או על ההר ההוא, האמת שביסוד המסורת שלנו אינה משתנה. נראה כי אי-הידיעה שלנו בדיוק איזהו ההר העניו הזה, היא בדיוק מה שהקב"ה רצה שיהיה. ■

העברנו את החרמילים במכונית הבידוק ושמענו כמה מאבטחים ממלמלים: "אהוד". הם התלחשו ביניהם בערבית

משה